

ОРГАНИЗАЦИЈА ПОЗОРИШТА

Јован Буковала
Нинослав Спасић

ПРОДУЦЕНТ, ОРГАНИЗАТОР, МЕНАџЕР¹, САМОСТАЛНИ САРАДНИК У КУЛТУРИ

Менаџмент културе и медија је интердисциплинарна област настала као спој, с једне стране, образовно-научних области као што су, пре свега, Менаџмент и бизнис, Културолошке науке и комуникологија и Науке о уметностима, и, са друге стране, образовно-уметничке области Драмске и аудио-визуелне уметности.

Стога су аутори овог рада спровели теоријско истраживање и детаљно анализирали правни оквир којим је регулисана ова културна делатност, као и положај продуцента, организатора и менаџера на вечитој спони између уметности и науке, али и њихов статус у виду самосталних сарадника у култури, који им је однедавно омогућен Законом о изменама и допунама Закона о култури.

У складу с тим, основано је Удружење менаџера у култури и медијима Србије као прво и једино струковно удружење преко којег ће посленици у овом подручју културе и моћи да остваре своја загарантована права.

Кључне речи: *организација сценских и културно-уметничких делатности, продукција драмских уметности и медија, менаџмент у култури, самостални сарадник у култури, репрезентативно удружење у култури*

¹ „Менаџери, продуценти и организатори су ти који ће њихове (уметници - прим. аут) идеје трансформисати у пројекте - могуће, оствариве, оптималне, а опет релевантне за заједницу у којој настају. Менаџери и организатори су личности које ће спојити оперативне и ирационалне процесе у једном позоришту, не потискујући имагинацију и напредак ансамбла. Планирање, калкулације за представе, технике маркетинга могу само да побољшају ефикасност организације.” (Ристић Маја (2011): “Позоришни продуцент: од античког Архонта до лидера новог миленијума (о настави на предмету Позоришна продукција)”, Зборник радова Факултета драмских уметности 19/2011, 99)

УВОД

„МенаѢер-продуцент организује производњу уметничких дела (издавачка делатност, производња филма, представе...)”²

Изменама и допунама спорног Закона о култури³ су, по први пут у правном оквиру Републике Србије, утемељене нове културне делатности, међу којима је препозната и „менаѢмент у култури“.⁴

С обзиром на то да је уметницима, сарадницима, односно стручњацима у култури омогућено удруживање⁵, стога је и основано Удружење менаѢера у култури и медијима Србије⁶, којем ће, у складу са позитивним прописима, бити утврђен статус репрезентативног удружења у култури⁷.

Удружење менаѢера у култури и медијима Србије⁸ је добровољно, самостално, недобитно, нестраначко, невладино и јединствено професионално удружење које окупља менаѢере у култури и медијима, и то: менаѢере-продуценте, менаѢере, продуценте, културологе, комуникологе, новинаре/журналисте, теоретичаре и историчаре уметности и медија, као и научне, али и уметничке сараднике и стручњаке, ради остваривања заједничких циљева у области развоја и унапређења интердисциплинарности, мултидисциплинарности и трансдисциплинарности менаѢмента у култури и медијима у најширем смислу и других заједничких интереса менаѢера у култури и медијима.

² Драгићевић Шеших Милена, Стојковић Бранимир (2011): *Култура: менаѢмент, маркетинг, анимација*, Клио, Београд, 19. (објашњење: 2011 - шесто издање, објављено 1994)

³ Закон о култури (у даљем тексту: Закон), *Службени гласник Републике Србије*, 72/2009, 13/2016, 30/2016 - испр.

⁴ Закон (2009) чл. 8/1/12.

⁵ Закон (2009) чл. 55.

⁶ Први аутор овог рада је оснивач и Председник.

⁷ Правилник о начину рада Комисије за утврђивање статуса репрезентативног удружења у култури и о ближим условима и начину утврђивања и престанка статуса репрезентативног удружења у култури (у даљем тексту: Правилник о репрезентативности), *Службени гласник Републике Србије*, 51/2010, 21/2013 и 11/2017.

⁸ Упућујемо и на званични вебсајт Удружења: www.umkms.org.

РЕПРЕЗЕНТАТИВНО УДРУЖЕЊЕ У КУЛТУРИ

Кровним законом је направљена је јасна дистинкција између појмова „репрезентативно уметничко удружење у култури“ и „репрезентативно удружење у култури“, односно, решена је недоумица која су културна подручја уметничка⁹, а која не¹⁰. Тако је „менаѢмент у култури“ уврштено као ново, и то неуметничко културно подручје.

Што се тиче подручја културе у којима се може добити статус репрезентативности, основно правило је да, уколико у једном од њих има више регистрованих удружења, статус репрезентативности могу имати највише два удружења, што значи да је могуће да овај статус има и само једно удружење по једном подручју културе.

Но, не треба искључивати ни ту могућност да у неким мање вероватним случајевима ниједно удружење у једном културном подручју не затражи добијање статуса репрезентативног уметничког удружења у култури, односно репрезентативног удружења у култури. У таквој прилици би давање напред поменутих статуса било у надлежности репрезентативног удружења из подручја културе које је садржински најближе оном у коме нема репрезентативног удружења.

Тако је прописано¹¹ да до утврђивања статуса репрезентативног удружења у култури, у складу са одредбама овог закона, поверене послове утврђивања статуса лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе, издавања уверења и вођења евиденције обављаће уметничка удружења утврђена Законом о самосталном обављању уметничке или друге делатности у области културе¹².

Утврђивање својства лица која самостално обављају уметничку, односно у овом случају другу делатност у области културе и утврђивање времена почетка и престанка бављења том делатношћу, поверено

⁹ Закон (2009) чл. 55а

¹⁰ Закон (2009) чл. 55б

¹¹ Закон (2009) чл. 83.

¹² Закон о самосталном обављању уметничке или друге делатности у области културе, *Службени гласник Републике Србије*, 39/93 и 42/98.

је 1998. Савезу драмских уметника Србије¹³, а 2011. године и Удружењу сценских уметника, стручњака и сарадника у култури Србије.

Међутим, одређено је¹⁴ и да удружење у култури које стекне статус репрезентативног удружења у култури, у складу са одредбама Закона, преузеће предмете, евиденцију и архиву од одговарајућег уметничког удружења у култури које не стекне статус репрезентативног удружења у култури по одредбама овог закона, у року, у поступку и на начин утврђен прописом.¹⁵

То значи да ће Удружење менаџера у култури и медијима Србије¹⁶ у року, у поступку и на законски утврђен начин, преузети предмете, евиденцију и архиву од Удружења драмских уметника Србије, повереном за самосталне уметнике који се баве режијом, драматургијом, глумом, пантомимом и луткарством и, у овом случају, за самосталне раднике у области културе који се баве пословима уметничких сарадника у овим делатностима, а то су: организатори сценских и културно-уметничких делатности, позоришни и радио продуценти, суфлери, инспицијенти, продуценти, суфлери-инспицијенти, филмски и телевизијски продуценти, менаџери у култури и уметности¹⁷.

САМОСТАЛНИ САРАДНИК У КУЛТУРИ

У сваком од законом утврђених подручја културе се, у складу са њиховом природом, посебно одређују критеријуми за стицање статуса, и то: самосталног уметника, самосталног стручњака у култури, самосталног сарадника у култури, самосталног извођача

¹³ Јула 2010. године је извршена пререгистрација у Удружење драмских уметника Србије, чији је скраћени назив УДУС.

¹⁴ Закон (2009) чл. 84.

¹⁵ Закон (2009) чл. 56/4.

¹⁶ Правилник о репрезентативности (2010) чл. 4/2/8.

¹⁷ „Док је мисија бизнисмена да искористи економске изворе на најефикаснији начин ради повећавања богатства друштва, мисија менаџера за уметност је да олакша све већу свест заједнице о самој себи, о њеним способностима и ограничењима и њеној вештини прилагођавања или контролисања свог окружења.“ (Адиџес Исак (2008): *Менаџмент за културу*, Асее, Нови Сад, 81)

културних програма, истакнутог уметника истакнутог стручњака у култури. Самостални сарадник у култури¹⁸ јесте физичко лице које самостално¹⁹, у виду занимања, обавља стручно-техничке послове у области културних делатности, и коме је репрезентативно удружење у култури утврдило статус лица које самостално обавља делатност у области културе.

Правилником о ближим условима, мерилима и критеријумима, као и поступку по захтевима лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе²⁰, који је донео Владан Вукосављевић, актуелни министар културе и информисања²¹ у Влади Републике Србије, прописано је да је лице које у подручју културе *Позоришна уметност - сценско стваралаштво и интерпретација* самостално обавља делатност у области културе *Самостални сарадник у култури*.

Под тим појмом се, у смислу овог подручја културе, сматра: *Продуцент, Организатор, Менаџер*.²²

„Продуцент је „главни човек“ позоришта - ангажује носиоце уметничких задатака, набавља средстава и води бригу о њиховој расподели, као и целокупном пословању позоришта. Његове тежње везују се више за комерцијални, пословни, но за уметнички успех и стога се сразмерно велики део средстава улаже у пропагандну кампању знатно пре премијере.“²³

Ближи критеријуми које самостални сарадници морају испуњавати по овом подручју културе су:

* практични рад у области сценске уметности: четири велика продуцентска посла (продуцент организације, директор продукције, извршни продуцент пројекта, продуцент позоришне трупе) или органи-

¹⁸ Утврђено је да самостални сарадник у култури не обавља уметничку делатност.

¹⁹ Закон (2009) чл. 60/2.

²⁰ Правилник о ближим условима, мерилима и критеријумима, као и поступку по захтевима лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе (у даљем тексту: Правилник), *Службени гласник Републике Србије*, 51/2010, 21/2013 и 9/2017.

²¹ Закон (2009) чл. 62/2.

²² Правилник (2017) чл. 4/3/8/3/1.

²³ Драгићевић Шешиф Милена, Стојковић Бранимир (2011): *Култура: менаџмент, маркетинг, анимација*, Клио, Београд, 125. (објашњење: 2011 - шесто издање, објављено 1994)

зација осам пројеката²⁴ у фази припреме, или континуирана дистрибуција 16 пројеката или четири велика инострана гостовања, или организација 40 сценско-музичких програма, рецитала, књижевних вечери, изложби, модних ревија и других програма, или продукција или организација четири међународна фестивала, организатор - сарадник фестивала, манифестација локалног типа - континуирано у периоду од најмање шест месеци годишње;

* менаџмент сложених уметничких и развојних пројеката у области драмских уметности: координација четири пројекта у фази припреме, или вођење, координација пројеката у трајању од укупно 32 месеца, или организовање, координација укупно осам симпозијума, конференција, вишедневних семинара и других скупова великог формата, или 24 округла стола, трибине и друга појединачна скупа, или координација летње односно зимске школе, међународних сусрета, колонија или других формата који имају за циљ уметничку продукцију, развој области драмских уметности, сарадње и међународних односа и сл. у трајању од минимум 120 дана укупно;

* писање теоријских текстова из области организације позоришних и културно-уметничких делатности: 320 страна теоријског текста, критика, приказа, реферата за симпозијуме - објављен текст, или истраживачки рад (члан истраживачке екипе са објављеним текстом од 240 страница);

* педагошки рад: предавач у општем или високом образовању, уз активност у теорији или пракси;

* делатност на радију²⁵: извршни продуцент про-

²⁴ „Оно што свакако недостаје нашем позоришту јесте продуцент, који ће бити носилац целокупног пројекта - представе, продуцент који ће бирати текст, окупљати тим, тражити простор, проналазити средства и бити одговоран за целокупни пројекат. Недостаје нам аутономни продуцент - стваралац. Био би то бродвејски продуцент у Србији.“ (Ристић Маја (2012): „Позоришни продуцент у друштву знања: уметник или администратор“, Зборник радова Факултета драмских уметности 21/2012, 131)

²⁵ „Прва употреба термина „продуцент“ у радијској пракси код нас односила се на сараднике задужене за продају програма, маркетинг менаџере, који су били спона између одељења продукције програма и спољних комерцијалних клијената, оглашавача, маркетиншких агенција. Данас, продуцент програма је неопходна и незаменљива позиција у пракси савременог радија, са директном

грама или емисија на радију²⁶ (континуирано најмање 36 месеци)...

Уколико самостални сарадник из ове подтачке ради и у другим областима културе, задаци се третирају кумулативно.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Основни задатак који пред собом треба да постави сваки менаџер у култури јесте „да буде свестрано образована личност чије се вештине заснивају на уравнотеженом споју теоријских и универзалних знања, развијеним комуникацијским вештинама и личним особинама. Како би се ова професија унапредила, неопходан је развој менаџмента у култури као трансдисциплинарне области, у којој се укрштају и прожимају достигнућа друштвено-хуманистичких наука, попут педагогије, комуникологије, психологије, лингвистике, социологије, антропологије и других. Та интеракција огледа се у примени нових знања и развијању нових програма. Увођење вештина комуникације у образовање савременог менаџера јесте императив развоја виоскошкошког образовања у овој области.“²⁷

„Када један редитељ или глумац дође на чело позоришта не доводи се у питање формално образовање о овој области нити звање стечено за овај

улогом у креирању, продуцирању и планирању програма, посебно у случају средњих и великих тржишта, што је свакако и директна последица професионализације самог процеса производње радио програма, усложњавања радијског тржишта код нас и почетка примене конкретних, савремених знања из области продукције и програмирања радија.“ (Мартинולי Ана (2011): „Продуцент програма радија - од организатора до менаџера медија“, Зборник радова Факултета драмских уметности 19/2011, 261)

²⁶ „Продуцента програма одликују висок степен комуникативности, проактивност, склоност тимском раду, способност рада под притиском и у кратким роковима, познавање радијског тржишта, неопходно искуство на пословима везаним за организацију, планирање програма или на пословима продукције програма, водитеља/аутора програма, новинара сарадника.“ (Мартинולי Ана (2015): Стратегије програмирања комерцијалног радија: како се прави добар радио, Клио, Београд, 210)

²⁷ Марковић Марина (2015): Комуникацијске вештине: практикум за менаџере у култури, Клио, Београд, 7.

профил на високим школама, већ фактори који су утицали на то да се на одређену функцију делегира појединац из датог колектива или посла. На те одлуке утичу микрофактори (финансијери, колектив, само интересовање појединца уметника да обавља управљачку функцију, претходна постигнућа на сличним позицијама) саме институције, као и макрофактори (политички, идеолошки, медијски и др.) окружења у којима се институција налази. У складу са наведеним, можемо закључити да је менаџер у култури више маестро који је у ситуацији да буде и руководиоца и то временом постаје, него руководиоца тј. професионални менаџер од кога се очекује да замени болесног глумца.²⁸

„Још увек не постоје услови да школовани позоришни менаџери покажу своја знања и вештине. Али, никада не треба да престанемо да верујемо у људске потенцијале, рекао би хуманиста Абрахам Маслов.“²⁹

ЛИТЕРАТУРА

Адижес Исак (2008): *Менаџмент за културу*, Нови Сад

Драгићевић Шешић Милена, Стојковић Бранимир (2011): *Култура: менаџмент, маркетинг, анимација*, Београд

Мандић Тијана, Ражић Зорица, Ковачевић Ивана, Миловић Наташа (2005), „Арт менаџер - између уметности и бизниса“, *Зборник радова Факултета драмских уметности* 8-9/2005, 445-467.

Марковић Марина (2015): *Комуникацијске вештине: практикум за менаџере у култури*, Београд

Мариноли Ана (2011): „Продуцент програма радија - од организатора до менаџера радија“, *Зборник радова Факултета драмских уметности* 19/2011, 257-267.

Мариноли Ана (2015): *Стратегије програмирања комерцијалног радија: како се прави добар радио*, Београд

Правилник о ближим условима, мерилима и критеријумима, као и поступку по захтевима лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе, *Службени гласник Републике Србије*, 51/2010, 21/2013 и 9/2017.

Правилник о начину рада Комисије за утврђивање статуса репрезентативности удружења у култури и о ближим условима и начину утврђивања и престанка статуса репрезентативног удружења у култури, *Службени гласник Републике Србије*, 51/2010, 21/2013 и 11/2017.

Ристић Маја (2011): „Позоришни продуцент: од античког Архонта до лидера новог миленијума (о настави на предмету Позоришна продукција)“, *Зборник радова Факултета драмских уметности* 19/2011, 97-114.

Ристић Маја (2012): „Позоришни продуцент у друштву знања: уметник или администратор“, *Зборник радова Факултета драмских уметности* 21/2012, 117-134.

Закон о култури, *Службени гласник Републике Србије*, 72/2009, 13/2016 и 30/2016 - испр.

Закон о самосталном обављању уметничке или друге делатности у области културе, *Службени гласник Републике Србије*, 39/93 и 42/98.

²⁸ Мандић Тијана, Ражић Зорица, Ковачевић Ивана, Миловић Наташа (2005), „Арт менаџер - између уметности и бизниса“, *Зборник радова Факултета драмских уметности* 8-9/2005, 447. Текст је доступан на: http://www.komunikacija.org.rs/komunikacija/casopisi/zbornikfdu/8-9/25/download_ser_lat.

²⁹ Ристић Маја (2012), 131.